

29η Μαΐου 1453

2. Η Άλωση της Πόλης

Μπακάλης Κώστας: history-logotexnia.blogspot.com

Όροι:

**κλειδιά
ενότητας**

Πολιορκία και άλωση Πόλης,

Μωάμεθ Β' Πορθητής,

θρησκευτικός νόμος,

Τρίτη Ρώμη,

βυζαντινή πνευματική κληρονομιά,

ανθρωπιστικές σπουδές,

ρωμαϊκή νομική παράδοση,

θρησκευτική μουσική.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (1025-1453)

Πώς φτάσαμε στην Άλωση;

11ος αιώνας

■ ΒΑΘΥΤΕΡΗ ΑΙΤΙΑ: ΜΕΤΑ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ Β' ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΠΕΡΝΑΕΙ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ.

Η οικονομική και κοινωνική κρίση που κλιμακώθηκε συντέλεσε στη σταδιακή αλλαγή της στρατιωτικής και κοινωνικής οργάνωσης του κράτους και αποτέλεσε την αρχή της παρακμής. Από τα μέσα του 11ου αιώνα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία περνάει κρίση εξαιτίας των **Δυνατών**.

- Οι μεγάλοι γαιοκτήμονες που είχαν πλούτο, κοινωνική δύναμη και συμμετείχαν άμεσα ή έμμεσα στην εξουσία, ονομάζονται «δυνατοί».

▲ **Βυζαντινοί φρουροί των συνόρων.** Οι φρουρές αυτές στα χρόνια της παρακμής αποδιοργανώθηκαν (μικρογραφία χειρογράφου, I.M. Βατοπεδίου, Άγιο Όρος).

► Την περίοδο 1025-1081 ο βυζαντινός στρατός αποδυναμώθηκε και μεγάλο μέρος του αντικαταστάθηκε από **μισθοφόρους**. Στην εικόνα, στρατιώτες. Μικρογραφία χειρογράφου, 13ος αιώνας.

<http://www.ime.gr/chronos/09/gr/gallery/main/others/p17p1.html>

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ: 1054: Σχίσμα Εκκλησιών

1. Μίσος προς το Βυζάντιο

- Στη Δύση άρχισε να καλλιεργείται πνεύμα μίσους προς την Ανατολή κι η ιδέα της πολιτικής υποταγής του Βυζαντίου.

2. Αδιαφορία Δυτικών την ώρα του κινδύνου

- Η αδιαλλαξία χώρισε τον χριστιανικό κόσμο τόσο πολύ, ώστε την ώρα του κινδύνου από την εξάπλωση των Τούρκων, ν' αποτύχουν όλες οι προσπάθειες των Παλαιολόγων για βοήθεια από τα χριστιανικά κράτη της δυτικής Ευρώπης.

© 1992-2002 Centennia Software, Mystic, CT USA. www.HistoricalAtlas.com

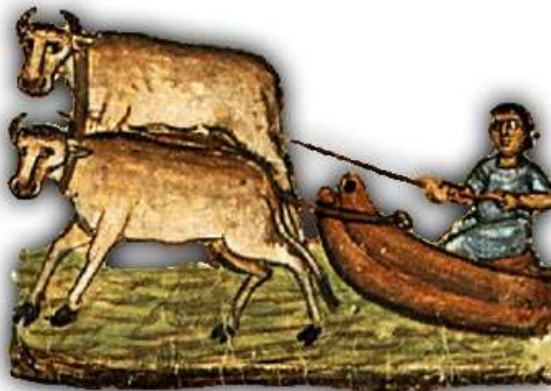

12ος αιώνας

☞ Η πολιτική των Κομνηνών χαρακτηρίζεται ως αριστοκρατικός πατριωτισμός.

☞ **ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

8 ^{ος} αιώνας	9 ^{ος} αιώνας	10 ^{ος} αιώνας	11 ^{ος} αιώνας	12 ^{ος} αιώνας
717 ← → 802	867 ← → 1025	1081 ← → 1185		
ΙΣΑΥΡΟΙ		ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ		ΚΟΜΝΗΝΟΙ

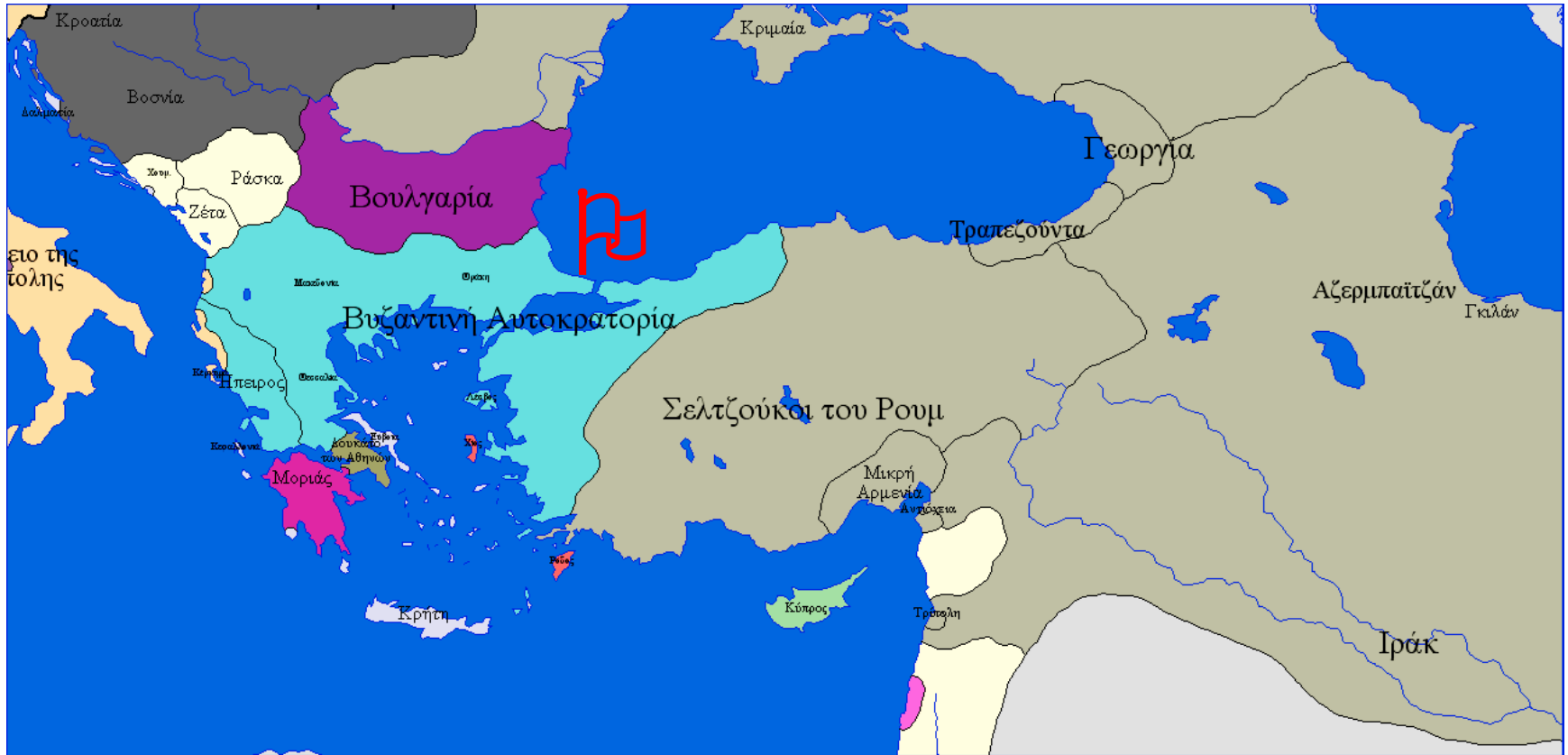

1204: ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΑΠΟ ΦΡΑΓΚΟΥΣ ΚΑΙ ΒΕΝΕΤΟΥΣ ➔ ΔΙΑΝΟΜΗ ΡΩΜΑΝΙΑΣ

13ος αιώνας

1261: Απελευθέρωση Πόλης

Την εποχή των Παλαιολόγων ο βυζαντινός αυτοκράτορας δεν έχει μεγάλη δύναμη. Η αριστοκρατία αποκτά πολύ μεγάλη εξουσία και πλούτο. Το κράτος χάνει δύναμη, κι αυτό φαίνεται στην οικονομία, στο στρατό και στη διοίκηση. Το 14ο αιώνα οι αυτοκράτορες αρχίζουν να μοιράζουν την εξουσία τους στους συγγενείς τους. Την εποχή αυτή γίνονται στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία δύο μεγάλοι πόλεμοι που κρατούν πολύ και έχουν στόχο την αυτοκρατορική εξουσία. Οι πόλεμοι αυτοί ονομάζονται **δυναστικοί πόλεμοι**.

▲ Ένας προνοιάριος σε τοιχογραφία από την εκκλησία της Παντάνασσας. Η πρόνοια συνεχίζει να υπάρχει και αυτή την περίοδο. Τώρα μάλιστα οι προνοιάριοι έχουν περισσότερες εξουσίες και δύναμη από ό,τι παλιότερα. 15ος αιώνας, Μυστράς (Πελοπόννησος, Νομός Λακωνίας).

1354: Καλλίπολη

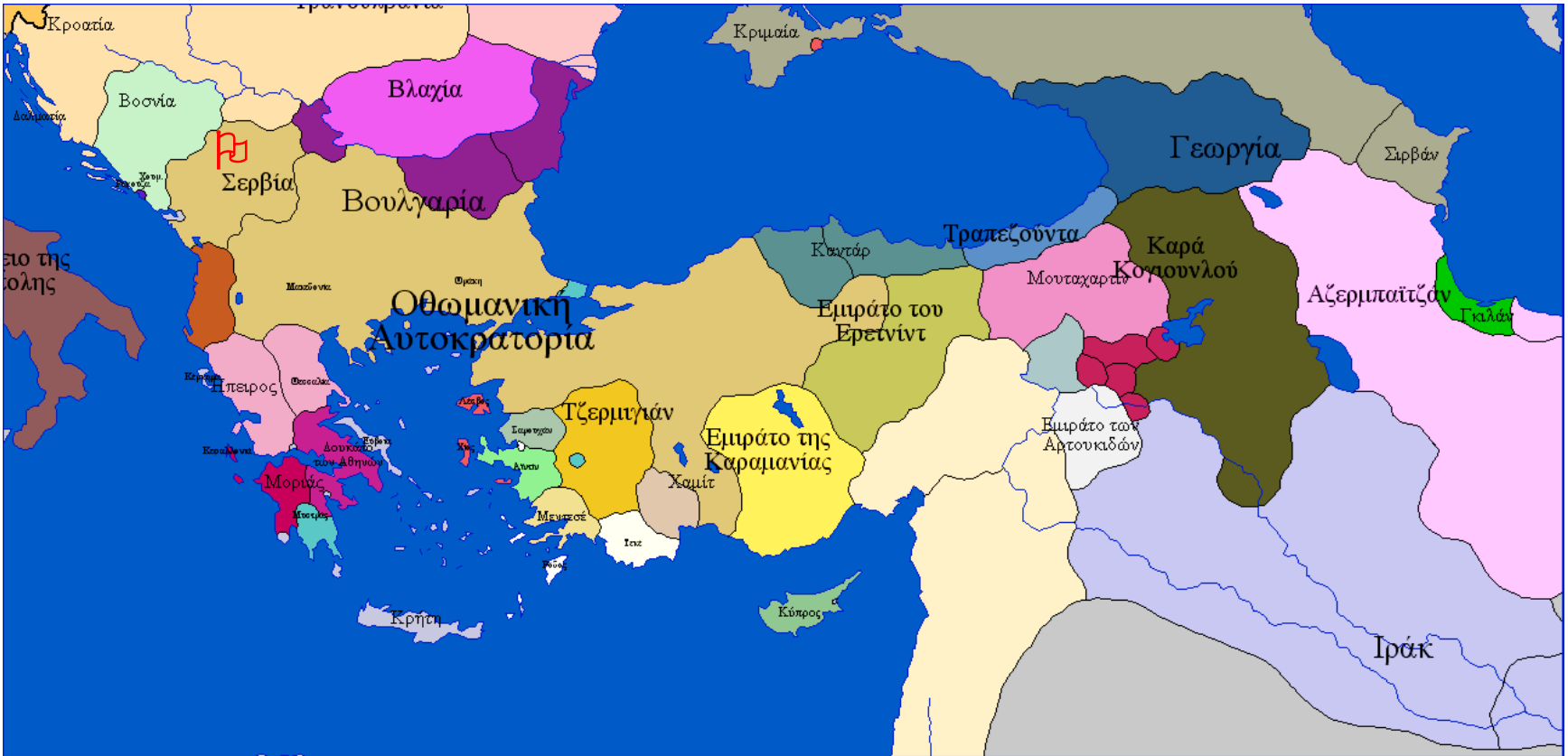
Οι Οθωμανοί στην Χερσόνησο του Αίμου

1355

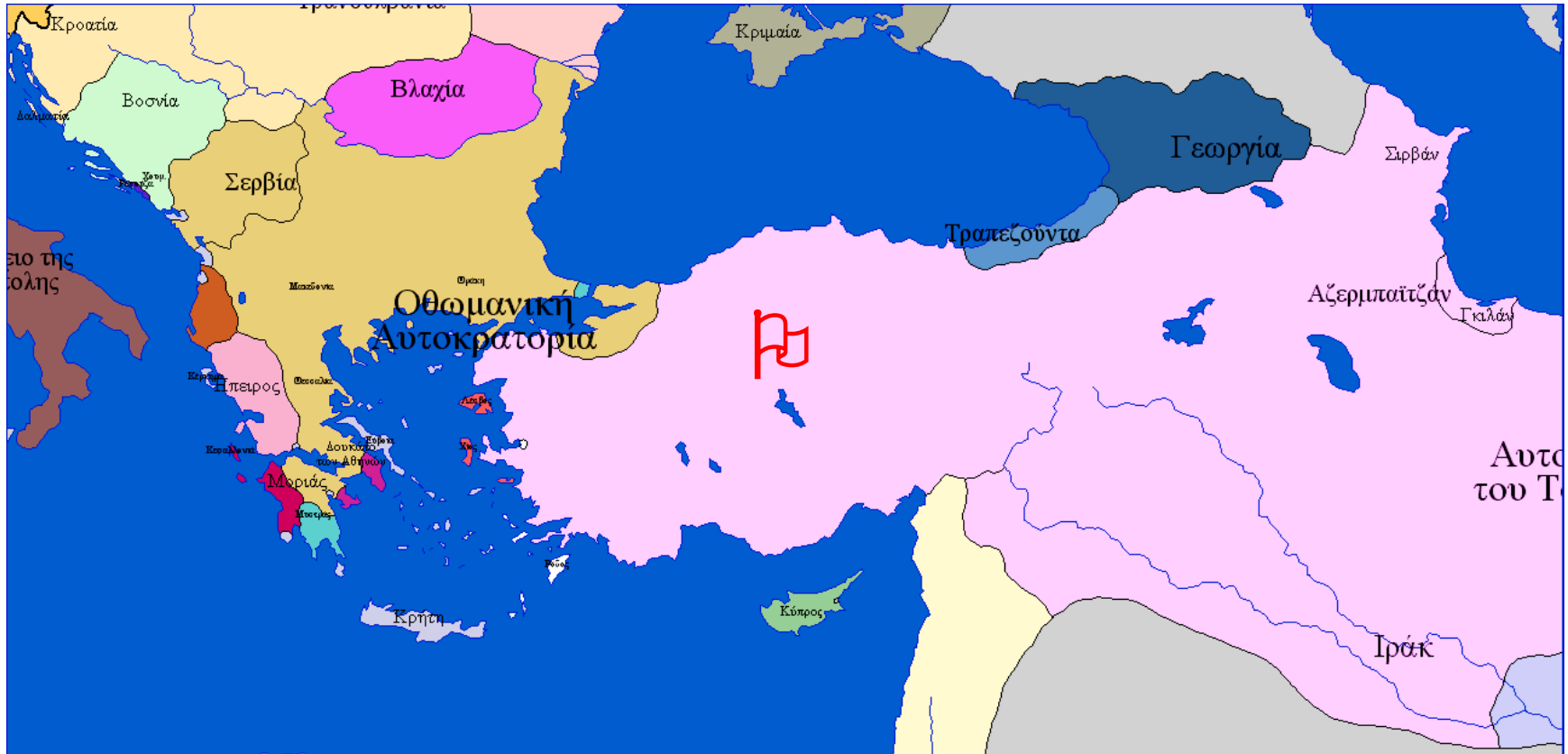
© 1992-2002 Centennia Software, Mystic, CT USA. www.HistoricalAtlas.com

14ος αιώνας

1402: Μάχη της Άγκυρας

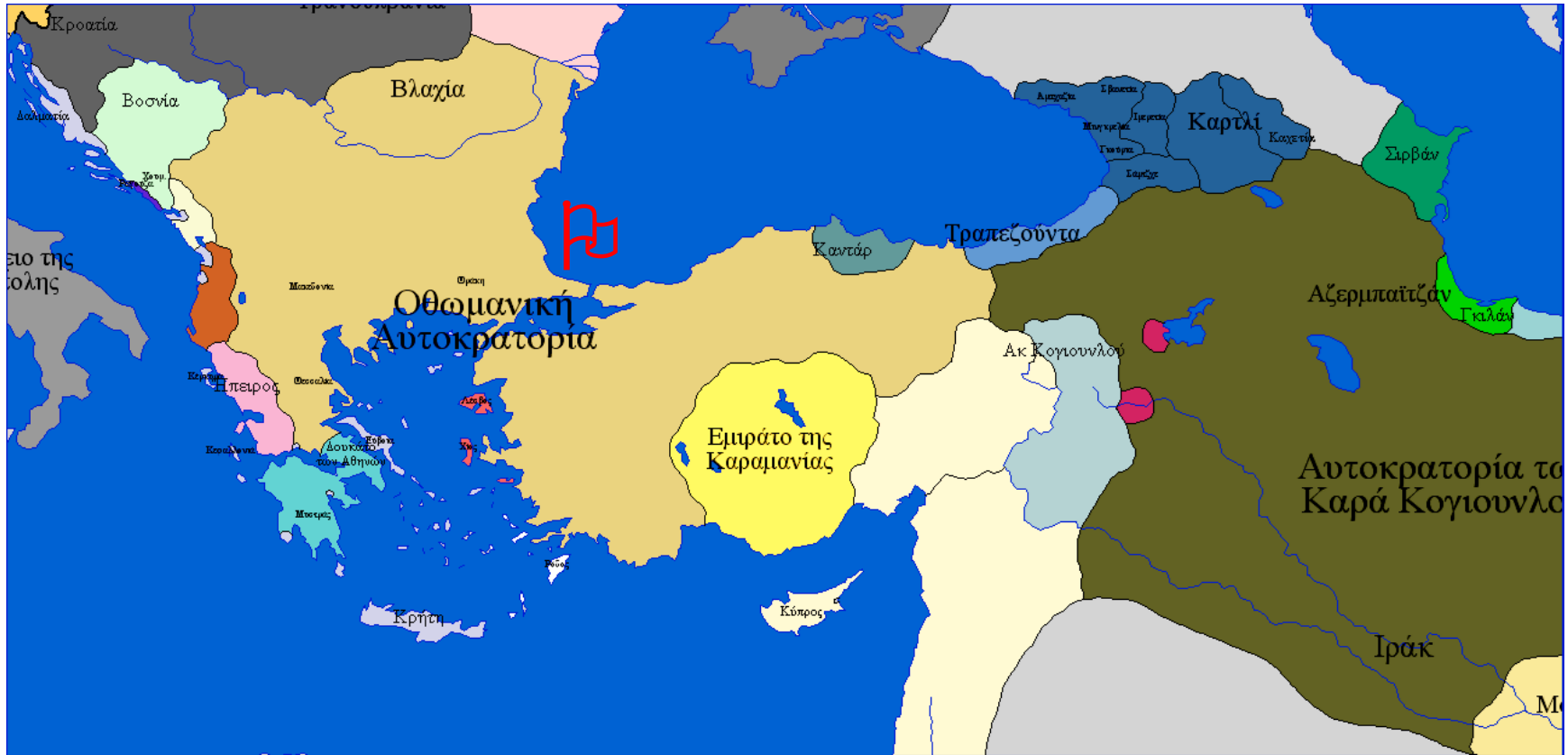
Ο Ταμερλάνος νικά τους Οθωμανούς – ανάσα για το Βυζάντιο

15ος αιώνας

1453: ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

A. ΠΟΛΙΤΕΥΚΙΑ

ΚΑΙ ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

▲ Μουράτ Β' (1421 - 1451)
<http://el.wikipedia.org/>

Μετά τη μάχη της Άγκυρας η
Οθωμανική Αυτοκρατορία βυθίστηκε
στην αναρχία.
Ο σουλτάνος Μουράτ Β' (1421-51):

1. Επανέφερε την τάξη στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ~ ανανέωσε την επιθετικότητά της.
2. Κατέλαβε τα Γιάννενα και τη Θεσσαλονίκη (1430)
3. Κατανίκησε ένα σταυροφορικό στρατό στη Βάρνα (1444).
4. Έτσι προετοίμασε την πολιορκία της Πόλης.

► Την πολιορκία της Πόλης την
διεξήγαγε με επιτυχία ο διάδοχος του
Μωάμεθ Β΄ Πορθητής
(1451-81).

*Πορτραίτο του Μωάμεθ Β΄, από τον
Τζεντίλε Μπελλίνι (Λονδίνο, Εθνική
Πινακοθήκη). Σύμφωνα με μια
παράδοση ο Μωάμεθ διαφώνησε με
τον Μπελλίνι για το πώς έπρεπε να
απεικονίζεται ο ανθρώπινος λαιμός. Για
να λύσει το πρόβλημα, ο σουλτάνος
διέταξε να φέρουν μπροστά τους έναν
δούλο, τον οποίο έβαλε να
αποκεφαλίσουν επιτόπου.
<http://el.wikipedia.org/wiki>*

Μωάμεθ Β΄:

έχτισε το **φρούριο της Ρούμελη** (στην ευρωπαϊκή ακτή Βοσπόρου).

Σκοπός: ➡ να εμποδίσει τον επισιτισμό της Πόλης από Εύξεινο Πόντο.

▲ Μικρογραφία με το σουλτάνο Μωάμεθ Β΄ να μυρίζει ένα λουλούδι. Περίπου 1480, Βιβλιοθήκη του Μουσείου του Παλατιού Τόπκαπι.

▲ <http://www.panoramio.com/photo/100241414>

Ο βυζαντινός κόσμος στις Παραμονές της καταστροφής.

Οι πληροφορίες: από την *Ιστορία Του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών, τ. Θ', σ.σ. 207-213

Η κατάσταση της πρωτεύουσας ήταν εντελώς αποκαρδιωτική.

Πανικός εξαιτίας της επικείμενης επίθεσης.

Ταμείο κράτους εξαντλημένο.

Ηττοπάθεια

Πολιτική ~ ιδεολογική διαμάχη

Η καθολική Ευρώπη ήταν μισητή.

Η Ένωση των Εκκλησιών αποδοκιμάστηκε από τους ορθόδοξους σλαβικούς λαούς.

Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία είχε περιοριστεί εδαφικά. Τα έσοδά της ήταν πολύ λίγα και η στρατιωτική της δύναμη μικρή μπροστά στο μεγάλο οθωμανικό στρατό και στόλο.

Ο βυζαντινός αυτοκράτορας πλήρωνε από τα τέλη του 14ου αιώνα φόρο στον Οθωμανό σουλτάνο.

Οικονομικά η Κωνσταντινούπολη είχε χάσει τη σημασία που είχε παλιότερα. Το εμπόριο στην ανατολική Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα ήταν στα χέρια των Βενετών, των Γενοβέζων και άλλων εμπόρων που δεν ήταν υπήκοοι του βυζαντινού αυτοκράτορα.

Ο **πληθυσμός** της Κωνσταντινούπολης είχε **μειωθεί** πάρα πολύ. Φαίνεται ότι λίγο πριν από την Άλωση, η Κωνσταντινούπολη δεν είχε πάνω από 40.000 κατοίκους.

Οι περισσότεροι ορθόδοξοι πληθυσμοί στη Μικρά Ασία και τη Βαλκανική χερσόνησο είχαν κατακτηθεί από τους Οθωμανούς πολύ πριν από το 1453.

Με τη Σύνοδο που ξεκίνησε στη **Φεράρα** και τελείωσε στη **Φλωρεντία**, ύστερα από συζητήσεις που κράτησαν πολλούς μήνες (1438–1439), αποφασίστηκε η ένωση των Εκκλησιών. Σύμφωνα με την απόφαση, η Ορθόδοξη Εκκλησία θα ήταν κατώτερη ιεραρχικά από την Καθολική.

ΕΝΩΤΙΚΟΙ

Υποστήριζαν την Ένωση των Εκκλησιών. Πίστευαν ότι έτσι οι ηγεμόνες στη δυτική Ευρώπη και ο πάπας θα βοηθήσουν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία ενάντια στον Οθωμανό σουλτάνο. Μερικοί λόγιοι έβλεπαν με ενδιαφέρον την Αναγέννηση που ξεκινούσε την εποχή αυτή στη δυτική Ευρώπη και πίστευαν ότι με την Ένωση η Βυζαντινή Αυτοκρατορία θα αποκτούσε πάλι δύναμη. Δεν τους ενδιέφερε αν η Ορθόδοξη Εκκλησία θα ήταν κατώτερη από την Καθολική.

ΑΝΘΕΝΩΤΙΚΟΙ

Ήταν ενάντια στην Ένωση των Εκκλησιών. Φοβόνταν ότι, αν η Ορθόδοξη Εκκλησία έδινε λόγο στην Καθολική, θα άλλαζε το ορθόδοξο δόγμα. Κάποιοι λόγιοι πίστευαν ότι η Ένωση θα άλλαζε την πίστη και τον τρόπο που έβλεπαν οι ορθόδοξοι τον εαυτό τους.

12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1452

Οι απεσταλμένοι του Πάπα, καρδινάλιος Ισίδωρος και ο αρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης Λεονάρδος, λειτούργησαν στην Αγία Σοφία, προκαλώντας την αντίδραση του κόσμου, που ξεχύθηκε στους δρόμους και γέμισε τις εκκλησίες, όπου λειτουργούσαν οι ανθενωτικοί με επικεφαλής τον μετέπειτα πατριάρχη Γεννάδιο Σχολάριο. Το σύνθημα που κυριαρχούσε ήταν: **«Την γαρ Λατίνων ούτε βοήθειαν ούτε την ένωσιν χρήζομεν. Απέστω αφ' ημών η των αζύμων λατρεία».**

Το μίσος για τους Λατίνους δεν απέρρεε μόνο από δογματικούς λόγους. Η λαϊκή ψυχή δεν είχε ξεχάσει τη βαρβαρότητα που επέδειξαν οι Σταυροφόροι στην Πρώτη Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204, ενώ αντιδρούσε στην οικονομική διείσδυση της Βενετίας και της Γένουας, που είχε φέρει στα πρόθυρα εξαθλίωσης τους κατοίκους της Αυτοκρατορίας, αλλά και στην καταπίεση των ορθοδόξων στις περιοχές, όπου κυριαρχούσαν οι καθολικοί.

ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/articles/145#ixzz3R5TT6kWC>

Το 1452 ο βυζαντινός αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος αποφάσισε να κάνουν μαζί μια λειτουργία στην Αγία Σοφία οι ορθόδοξοι και οι καθολικοί. Στόχος του ήταν να έρθει στρατιωτική βοήθεια από τη δυτική Ευρώπη. Αρχηγός στους ανθενωτικούς ήταν ο Γεώργιος Σχολάριος ή Γεννάδιος. Σύμφωνα με τον ιστορικό Δούκα, ο Γεννάδιος είπε:

Άθλιοι Ρωμαίοι, γιατί κάνατε λάθος και, αντί να ελπίζετε στο Θεό, ελπίζετε στη δύναμη των Φράγκων; Μαζί με την Πόλη που θα καταστραφεί χάσατε και την ευσέβειά σας; [...] Ξέρετε δυστυχισμένοι Κωνσταντινουπολίτες, τι κάνετε; Μαζί με τη σκλαβιά που θα πέσει πάνω σας [την Άλωση που θα γίνει] [...], γίνετε και ασεβείς.

Δούκας, Ιστορία, δεύτερο μισό 15ου αιώνα

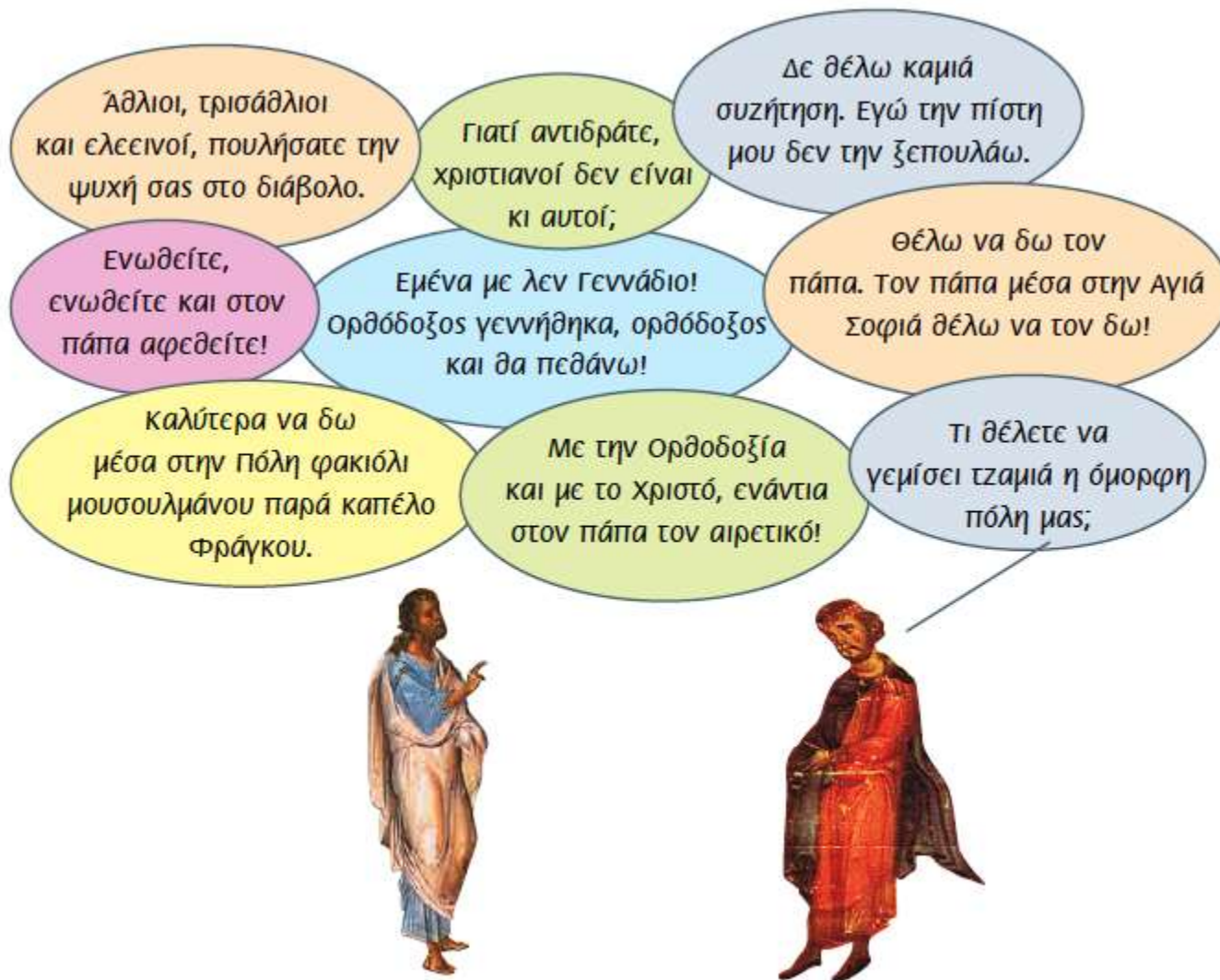
ΑΝΘΕΝΩΤΙΚΟΙ: Αντίθετα, οι Οθωμανοί φαίνεται ότι συμπεριφέρονταν καλύτερα προς τους χριστιανούς. Πολλοί χριστιανοί είχαν υψηλές θέσεις στην οθωμανική διοίκηση, ακόμη και στο στράτευμα, ενώ κυριαρχούσαν στο εμπόριο. Οι χωρικοί πλήρωναν λιγότερους φόρους και ζούσαν με ασφάλεια. Έτσι, στην Κωνσταντινούπολη είχε σχηματισθεί μία μερίδα που διέκειτο ευνοϊκά προς τους Οθωμανούς. Μια παράταξη απρόθυμη να εναντιωθεί στους Τούρκους, όχι επειδή ήταν φιλοτουρκική αλλά επειδή ήταν αντιλατινική. Την παράταξη αυτή εξέφραζε ο **Λουκάς Νοταράς** με τη φράση :

**«Κρειττότερον εστίν ειδέναι εν μέση τη πόλει
φακιδόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν λατινικήν».**

ΠΗΓΗ: <http://www.sansimera.gr/articles/145#ixzz3R5V8KVD>

⇒ Μπορείτε να εξηγήσετε τις αντιδυτικές διαθέσεις μεγάλης μερίδας του λαού και των αξιωματούχων κατά της παραμονής της Άλωσης;

⇒ Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η Δύση, παρ' όλες τις υποχωρήσεις των Βυζαντινών στον θρησκευτικό τομέα, δεν βοήθησε αποτελεσματικά το Βυζάντιο, για να αποκρούσει τον κίνδυνο των Οθωμανών;

▲ Βρίσκεστε στην Κωνσταντινούπολη το 1452. Ποιες από τις παρακάτω φράσεις μπορεί να είπε ένας ενωτικός και ποιες ένας ανθενωτικός; Πηγή: www.museduc.gr

Παρ' όλες τις απελπιστικές συνθήκες, ο αυτοκράτορας με αξιοθαύμαστο σθένος προχώρησε στην οργάνωση της τελικής άμυνας. Η Κωνσταντινούπολη περιβαλλόταν από τη στεριά με **διπλό**

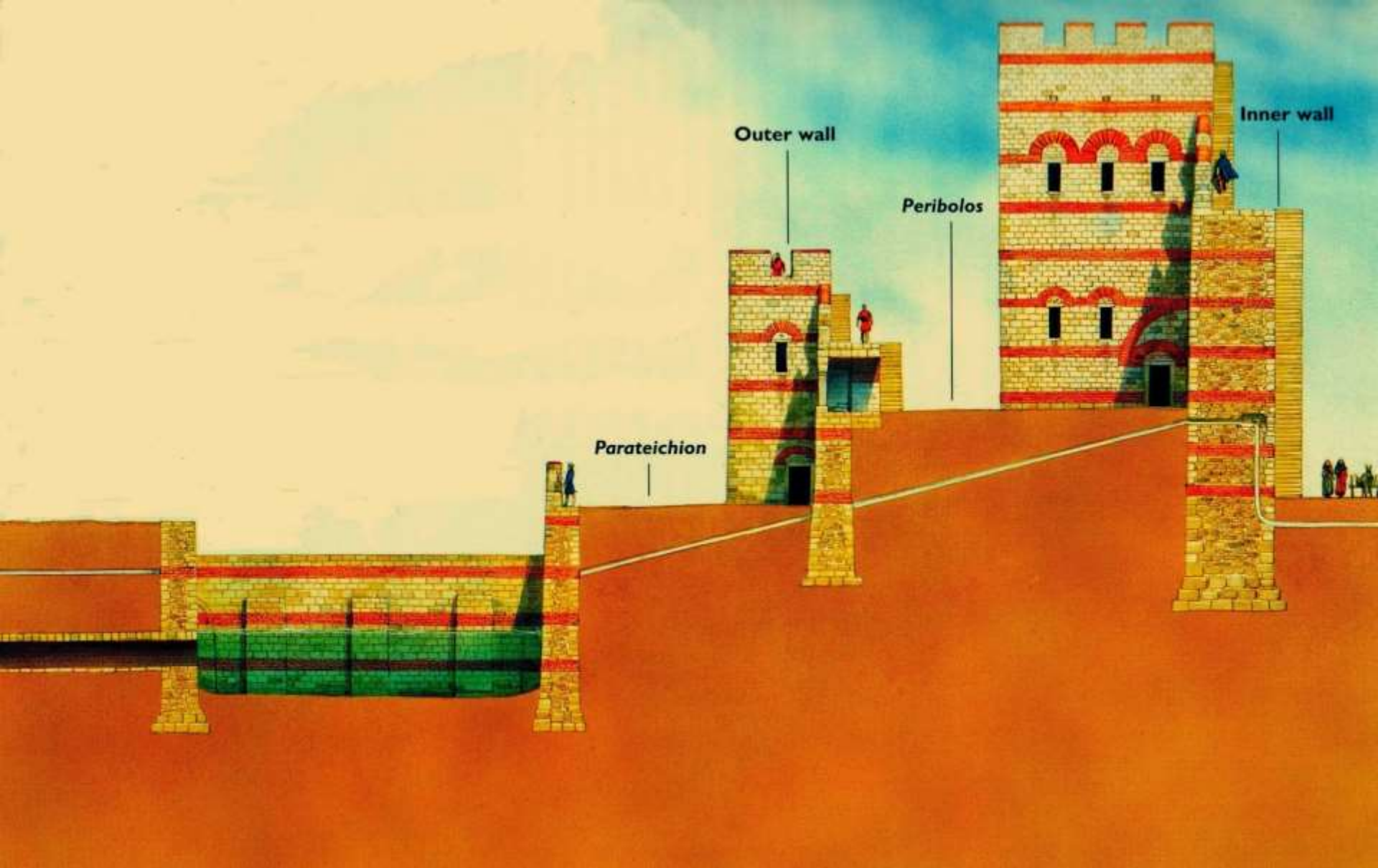
τείχος. Το εσωτερικό ήταν το υψηλότερο και ισχυρότερο ενώ το εξωτερικό είχε μπροστά μεγάλη τάφρο για να το προφυλάσσει. Τα τείχη αυτά, που επί 1000 περίπου χρόνια είχαν βοηθήσει τη Βασιλεύουσα να αποκρούσει νικηφόρα διάφορες επιθέσεις βάρβαρων λαών, επισκευάσθηκαν βιαστικά και έγινε, υπό την προσωπική επίβλεψη του Κωνσταντίνου ΙΑ΄, βαθιά εκσκαφή της τάφρου. Ταυτόχρονα άρχισε η **συγκέντρωση τροφίμων** ώστε να εξασφαλισθεί ο επισιτισμός στο διάστημα της πολιορκίας.

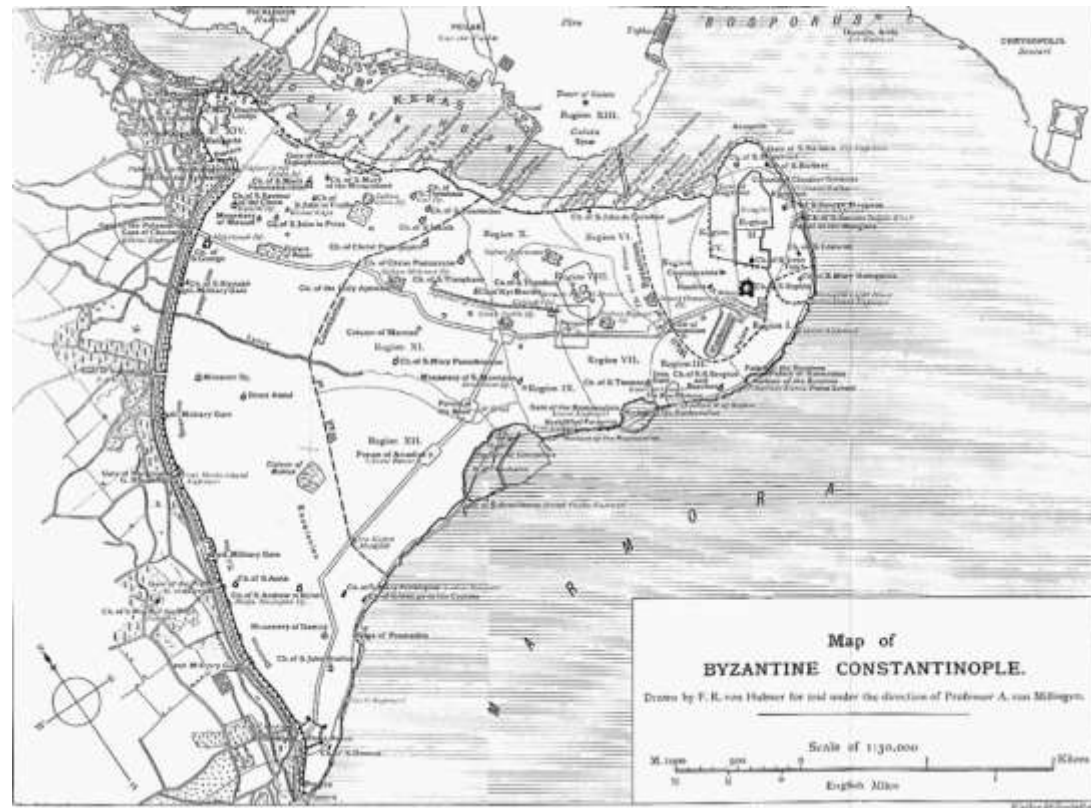
▲ Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος

▲ <http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453.html>

▲ <http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453.html>

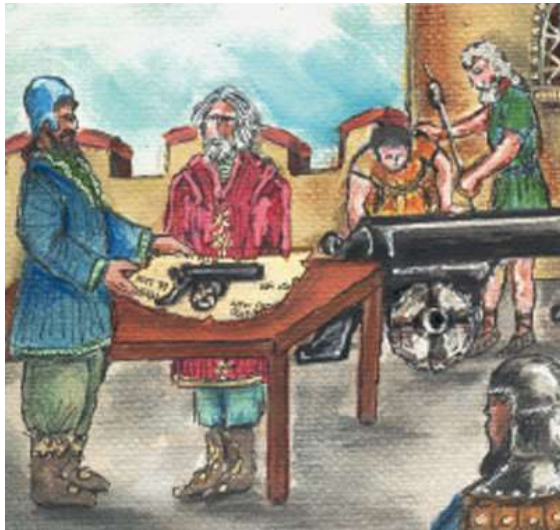

▲ Η Κωνσταντινούπολη και τα τείχη του Θεοδοσίου

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1453

▲ Το τουρκικό πυροβολικό μπροστά στην Κωνσταντινούπολη.
Μικρογραφία χειρογράφου (Κωνσταντινούπολη, βιβλιοθήκη Τοπκαπί).

Τον Ιανουάριο του 1453 άρχισε με πανηγυρισμούς η μεταφορά των κανονιών από την Αδριανούπολη στην Βασιλεύουσα. Ανάμεσα σ' αυτά ήταν το τεράστιο για την εποχή του κανόνι πολιορκίας, που είχε κατασκευάσει ο Σάξονας τεχνίτης και που προκαλούσε το δέος.

Παράλληλα ο Μωάμεθ διέταξε την κατάκτηση των πόλεων που ήταν ακόμη υπό βυζαντινή κυριαρχία. Οι πόλεις της Προποντίδας και κατόπιν οι πόλεις του Ευξείνου κυριεύθηκαν μαζί με τις περιοχές τους. Μόνο η Σηλύμβρια μπόρεσε να αντισταθεί αποτελεσματικά.

26 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1453

Στις 26 Ιανουαρίου 1453 δύο γενουατικά πλοία, που μετέφεραν 700 πολεμιστές, έφτασαν στη βυζαντινή πρωτεύουσα. Ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ απένειμε στον αρχηγό τους Ιωάννη Γιουστινιάνη (Giustiniani -Longo), τον τίτλο του πρωτοστράτορος και του ανέθεσε την άμυνα της Κωνσταντινουπόλεως παραχωρώντας του για ανταμοιβή το νησί της Λήμνου.

Τον Μάρτιο ξεκίνησε κι ο σουλτάνος με τον πολυπληθέστατο στρατό του και έφθασε κάτω από τα τείχη της Κων/πόλεως τις πρώτες ημέρες του Απριλίου.

ΜΑΡΤΙΟΣ 1453

ΑΝΙΣΟΣ ΑΓΩΝΑΣ

ΟΘΩΜΑΝΟΙ – ΜΩΑΜΕΘ Β΄

Τακτικός στρατός: τουλάχιστον 150.000 άνδρες.

Επίσης τον ακολουθούσε μεγάλος αριθμός από τεχνίτες, σιτιστές, υπηρέτες κι εργάτες.

Επιπλέον ατέλειωτα πλήθη Τούρκων ατάκτων ➔ τους προσέλκυε η προοπτική της λεηλασίας.

Στρατός: άριστα οργανωμένος, εξοπλισμένος ➔ ενθουσιασμός που επέτειναν δερβίσηδες.

Τέλος, 400 περίπου πλοία.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ – ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΑ΄

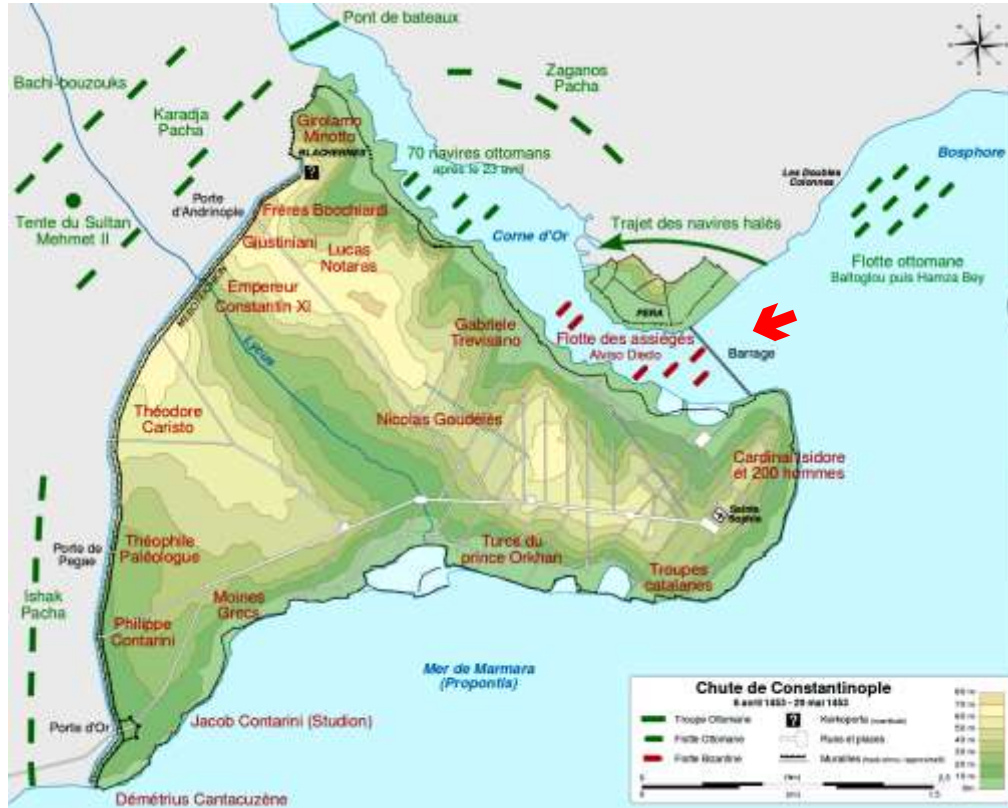
5.000 βυζαντινοί στρατιώτες και 2.000 ξένοι, κυρίως Γενουάτες και Βενετοί.

Κωνσταντινούπολη μια πόλη μόλις πλέον 50.000 κατοίκων.

Υπήρχαν και τα πληρώματα των πλοίων, που βρίσκονταν στον Κεράτιο.

2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1453

Κλείνει με αλυσίδα η είσοδος του Κεράτιου κόλπου.

◀ Η διάταξη των αντιπάλων
"Siege of Constantinople 1453
map-fr" από τον ©
Sémhur / Wikimedia Commons.

► Η αλυσίδα με την οποία έκλεισε η είσοδος του Κεράτιου κόλπου κατά τη διάρκεια της πολιορκίας

▲ <http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453.html>

Οι αντίπαλοι και η στάση των Σέρβων.

Την 4η Απριλίου της ίδιας χρονιάς ήλθε ο σουλτάνος και παρουσιάστηκε μπροστά την Πόλη• και άρχισε να πολιορκεί την Πόλη μ' όλους τους τρόπους και μ' όλα τα μέσα και από τη στεριά και από τη θάλασσα, αφού περικύκλωσε και τα 18 μίλια [του Θεοδοσιανού Τείχους]. Οι πολιορκητές παρέταξαν 400, μικρά και μεγάλα πλοία στη θάλασσα και 200 χιλιάδες άντρες στη στεριά. Η Πόλη, αν και τόσο μεγάλη σε έκταση, είχε να αντιπαρατάξει 4773 άντρες χωρίς τους ξένους, μόλις 200 άντρες πάνω-κάτω [...].

Οι Σέρβοι, ενώ μπορούσαν να στείλουν [...] χρήματα και ανθρώπους, έστειλαν μήπως έναν οβολό; Ναι, αλήθεια, έστειλαν πολλά χρήματα και ανθρώπους, αλλά στο σουλτάνο που πολιορκούσε την Πόλη, και τους επαίνεσαν οι Τούρκοι [...] λέγοντας: "Να, ακόμη και οι Σέρβοι είναι εναντίον σας".

Γ. Φραντζής, Χρονικόν, έκδ. R. Maisano (= CFHB, 29), Ρώμη 1990, 132, 140.

7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1453

ΚΗΡΥΧΘΗΚΕ ΕΠΙΣΗΜΑ
Η ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.

► Ο σουλτάνος έστησε
τη σκηνή του απέναντι
από την πύλη του Αγίου
Ρωμανού, εκεί όπου την
είχε στήσει ο πατέρας το
1422. Τα στρατεύματά
του παρατάχθηκαν κατά
μήκος των χερσαίων
τειχών.

12 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

1453

12 Απριλίου

Αρχίζουν συνεχείς κανονιοβολισμοί, ημέρα και νύχτα. Γίνεται σταδιακή επιχωμάτωση της τάφρου.

Ανοίγονται υπόγειες διαβάσεις κάτω από τα τείχη. Στις 12 έφθασε και ο οθωμανικός στόλος από την Καλλίπολη απαρτιζόμενος από 400 περίπου πλοία.

<http://www.netschoolbook.gr/1453-chronicon.html>

20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1453

Γύρω στις 20 Απριλίου έφθασαν μπροστά στην Κωνσταντινούπολη τρία καράβια γενοואικά και ένα βυζαντινό φορτωμένο προμήθειες. Ο οθωμανικός στόλος κινήθηκε αμέσως εναντίον τους, αλλά επειδή έπνεε ευνοϊκός άνεμος οι χριστιανοί έλπιζαν ότι θα καταφέρουν να μπουν στον Κεράτιο. Την κρίσιμη όμως εκείνη στιγμή επικράτησε απόλυτη νηνεμία. Επακολούθησε φοβερή ναυμαχία, την οποία παρακολούθησε ολόκληρος ο λαός της Κων/πολης με αγωνία πίσω από τα τείχη κι ολόκληρος ο τουρκικός στρατός.

Ο σουλτάνος είχε τόσο αναστατωθεί
ώστε προχώρησε έφιππος μέσα στη
θάλασσα. Η εικόνα του αυτή μολονότι
συνδέεται με μια αποτυχία, έχει
διασωθεί έντονα στη λαϊκή τουρκική
παράδοση. Ύστερα από αιματηρό
αγώνα υπερίσχυσαν οι χριστιανοί. Η
νίκη τους οφείλεται και στο ότι οι
Οθωμανοί άπειροι στη ναυτική τέχνη,
είχαν χρησιμοποιήσει περισσότερα
σκάφη από όσα έπρεπε, με
αποτέλεσμα να δημιουργηθεί
συνωστισμός στο Βόσπορο. Η νίκη
έδωσε ελπίδες στους
Κωνσταντινουπολίτες και οι
πλοίαρχοι με τα πληρώματά τους –
κυρίως ο Βυζαντινός πλοίαρχος
Φλαντανελλάς – έγιναν δεκτοί με
ενθουσιασμό μέσα στην πόλη.

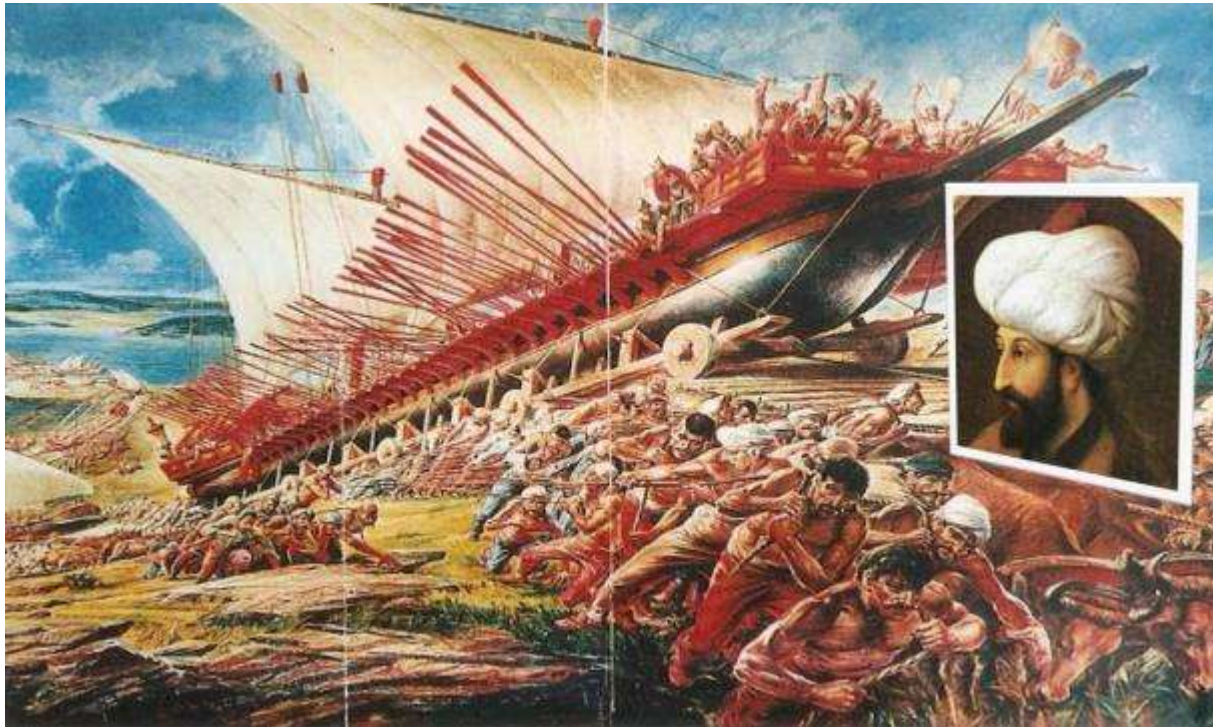

▲ http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453_12.html

21/22 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1453

Εφόσον παρέμεινε απρόσβλητος ο Κεράτιος η πόλη δεν ήταν δυνατό να εκπορθηθεί. Τότε ο Μωάμεθ κατέφυγε στην εφαρμογή σχεδίου που και το ίδιο και η ταχύτητα με την οποία εκτελέστηκε προκάλεσαν το θαυμασμό όλων. Με τη βοήθεια, φαίνεται, Ιταλού μηχανικού, κατασκεύασε δίολκο δώδεκα περίπου χιλιομέτρων ανάμεσα στο Βόσπορο και στον Κεράτιο, πίσω από το τείχος του Γαλατά. Για να μη γίνει αντιληπτό το εγχείρημα από τους πολιορκημένους, τα κανόνια βομβάρδιζαν ακατάπαυστα το χερσαίο τείχος.

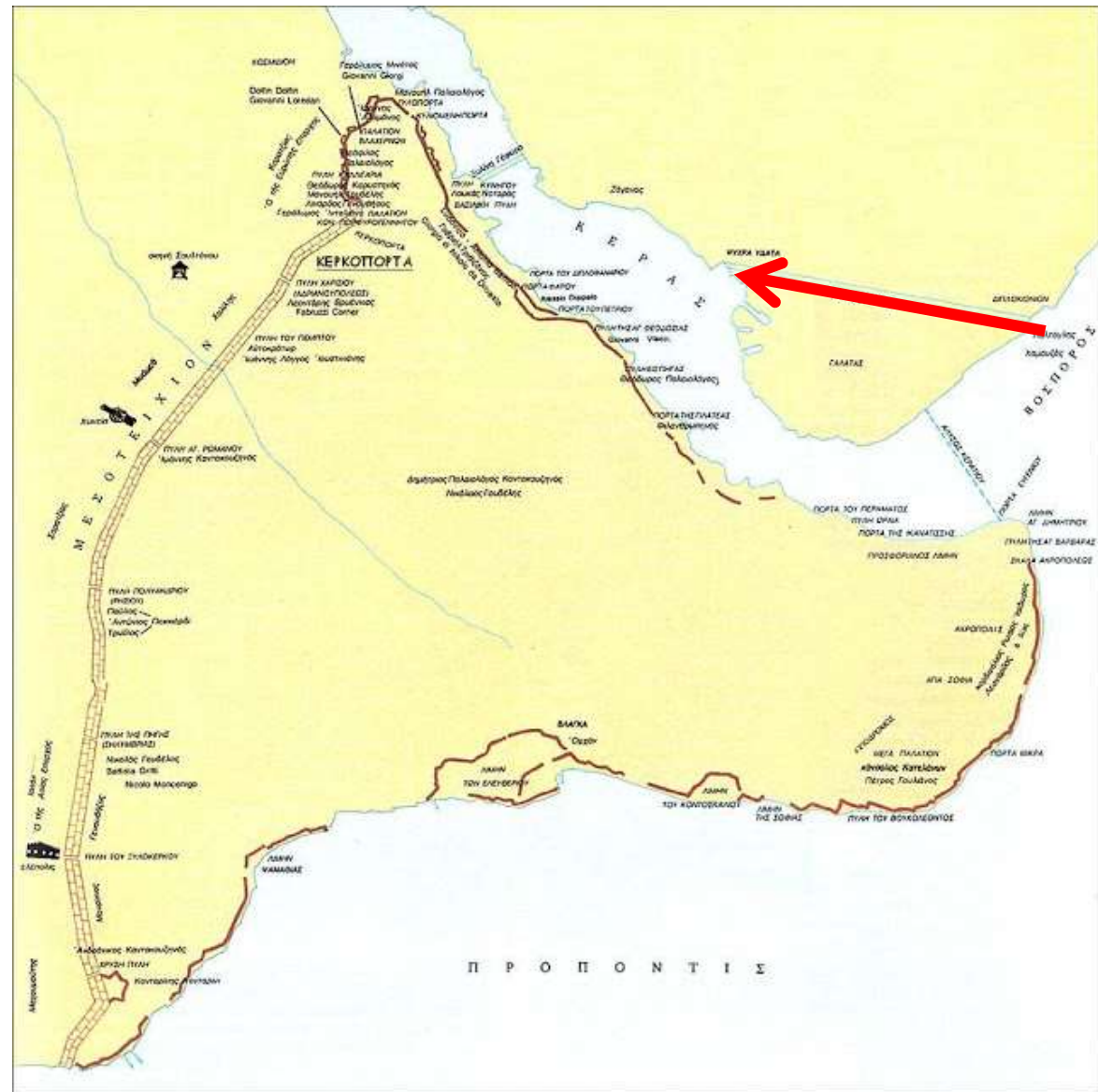
◀ Την νύχτα της 21/22 Απριλίου ο Μωάμεθ μεταφέρει 70 καράβια από τον Βόσπορο στον Κεράτιο, σέρνοντάς τα στην ξηρά για δώδεκα χιλιόμετρα.

<https://taxidistignosi.wordpress.com>

▲ Ο σουλτάνος Μωάμεθ Β΄ επιβλέπει την υπερνεώλκηση του οθωμανικού στόλου.
Πίνακας του Fausto Zonaro, (1854-1929)

Η εμφάνιση αυτών των πλοίων ήταν βαρύ πλήγμα για το ηθικό των Κων/πολιτών. Η άμυνα της πόλης εξασθενούσε γιατί έπρεπε να τοποθετηθούν στρατιώτες στο τείχος του Κερατίου, που ως τότε δεν είχε ανάγκη από ιδιαίτερη περιφρούρηση. Μερικές προσπάθειες των πολιορκημένων να κάψουν τα πλοία απέτυχαν.

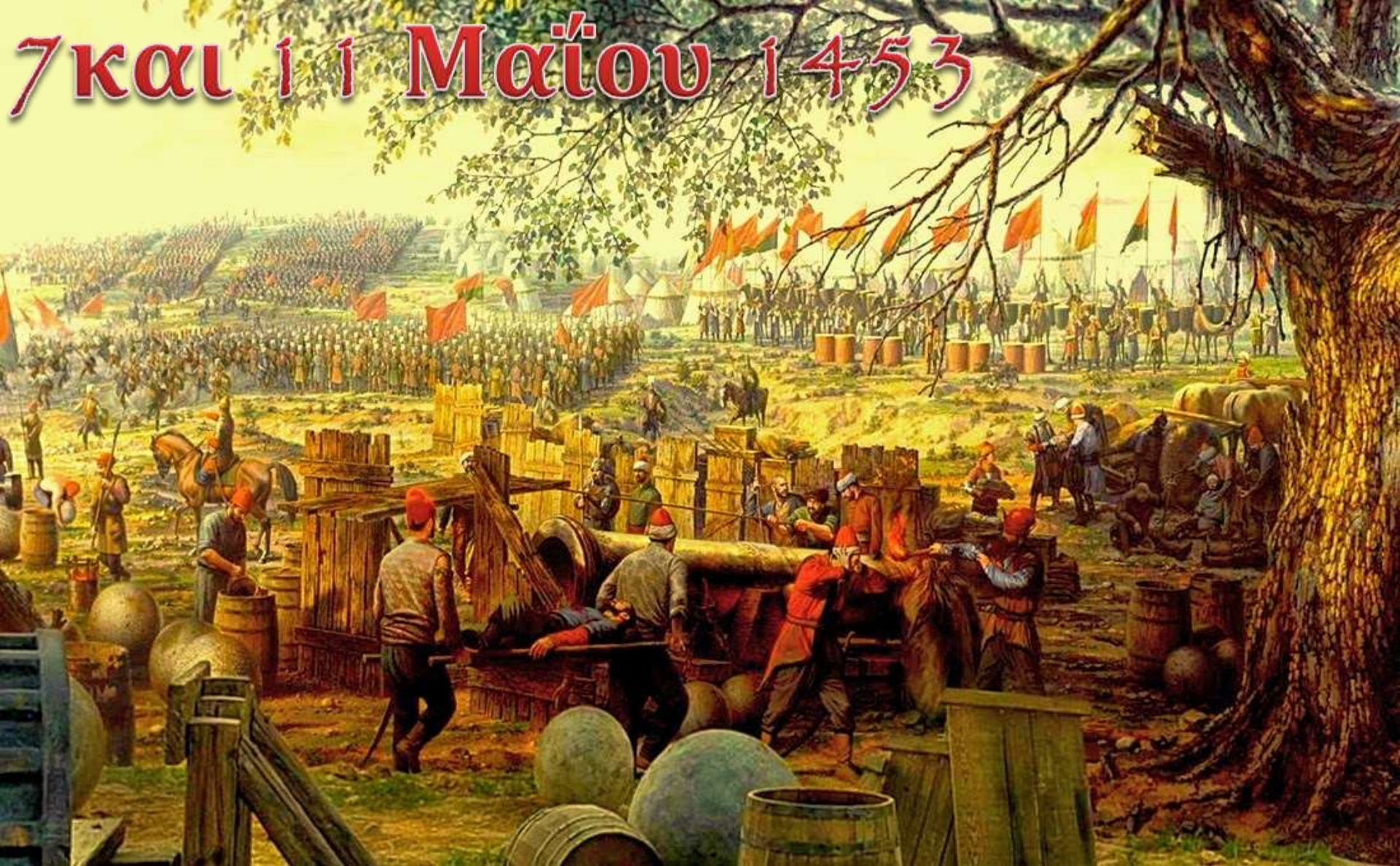

1/2 Μαΐου 1453

Συνεχίζονται οι κανονιοβολισμοί. Οι Γενουάτες προδίδουν αμυντικούς σχηματισμούς του Ιουστινιάνη στους Οθωμανούς. Γίνεται πλέον αισθητή η έλλειψη τροφίμων.

7 και 11 Μαΐου 1453

Στις 7 και 11 Μαΐου οι Οθωμανοί επιχείρησαν νέες εφόδους, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Άρχισαν τότε να κατασκευάζουν υπονόμους, τις οποίες όμως οι Βυζαντινοί ανακάλυπταν και κατάστρεφαν. ▲ <http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453.html>

Το πρωί (της 7ης Μαΐου) πάλι οι Τούρκοι έβαλαν με το μεγάλο τηλεβόλο λίγο χαμηλότερα κι εγκρέμισαν ένα μεγάλο κομμάτι - τα ίδια δεύτερη και τρίτη φορά. Κι όταν ήταν πια μεγάλο το χάλασμα, αμέσως πλήθος ασκέρια όρμησαν αλαλάζοντας στο μέρος αυτό πατώντας ο ένας πάνω στον άλλον - τα ίδια και οι Έλληνες από τη μεριά της πόλης: και χτυπούσαν πρόσωπο με πρόσωπο ουρλιάζοντας σαν θηρία. Ήταν φριχτό να βλέπει κανείς και των δυο τη δύναμη και παρατολμία.

Ο Γιουστινιάνης με κάμποσους πολεμιστές όρμησε κραυγάζοντας απάνω στους Τούρκους με τόση αφοβία, ώστε εν ριπή οφθαλμού τους επέταξε κάτω από τα τείχη κι εγέμισε το χαντάκι σκοτωμένους. Ένας δε γενίτσαρος, ο Αμουράτ, πολύ δυνατός στο κορμί, έφτασε ως το Γιουστινιάνη κι άρχισε να τον χτυπά με θηριωδία. Τότε κάποιος από τους Έλληνες επήδησε από το τείχος και του πήρε το κεφάλι με το πελέκι κι έτσι έσωσε το Γιουστινιάνη από το θάνατο.

Η πολιορκία και η άλωση της Πόλης από τους Τούρκους το 1453. Το Ρωσικό Χρονικό του Νέστορα Ισκεντέρη, απόδ. Μ. Αλεξανδρόπουλος, Αθήνα 1978, 58.

18 Μαΐου 1453

► Στις 18 Μαΐου οι Οθωμανοί έστησαν μεγάλο ξύλινο πύργο, κινητό πάνω σε τροχούς, κοντά στην Πύλη του Αγίου Ρωμανού, μπροστά στο τείχος της τάφρου, την οποία άρχισαν να γεμίζουν. Οι Βυζαντινοί όμως τους απώθησαν και τη νύχτα κατόρθωσαν να κάψουν τον πύργο. Άνδρες και γυναικόπαιδα άδειασαν την τάφρο και επισκεύασαν τις ζημιές.

➔ Ο σουλτάνος έστειλε πρέσβη στην Κων/πολη.
Ζητούσε την παράδοση της πόλης με την
υπόσχεση πώς θα επέτρεπε

21 Μαΐου 1453

στον βασιλιά και σε όσους άλλους ήθελαν να φύγουν με τα
υπάρχοντά τους. Επίσης υποσχόταν στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄
πώς θα τον αναγνώριζε ηγεμόνα της Πελοποννήσου και ότι
θα παραχωρούσε άλλες περιοχές στους δύο αδερφούς του,
που διοικούσαν το δεσποτάτο. Τέλος διαβεβαίωνε πως ο
πληθυσμός, που θα έμενε στην πόλη, δεν θα
εξανδραποδιζόταν. ➔ Ο Κωνσταντίνος αρνείται να

παραδώσει την πόλη με αντάλλαγμα την ελευθερία του και
την περιουσία του. "Το δε την πόλιν σοι δούναι ουτ' εμόν
εστίν ουτ' άλλου των κατοικούντων εν ταύτη· κοινή γαρ
γνώμη άπαντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεν και ου
φεισθόμεθα της ζωής ημών». Απόδοση: **Το να σου**

**παραδώσω την Πόλη ούτε στις δικές μου προθέσεις είναι
ούτε κανενός άλλου απ' όσους κατοικούν σ' αυτή, γιατί
όλοι με κοινή απόφαση (που πήραμε) με τη δική μας
αβίαστη θέληση θα πεθάνουμε και δε θα υπολογίσουμε
τη ζωή μας.** ➔ Η απάντηση του Κωνσταντίνου διαπνέονταν
από υψηλό πνεύμα αξιοπρέπειας κι αποφασιστικότητας
Κωνσταντίνος ΙΑ' Παλαιολόγος (φανταστικό πορτραίτο).

<http://el.wikipedia.org/wiki>.

Ύστερα από την απάντηση του Κωνσταντίνου ο Μωάμεθ προχώρησε στην τελική επίθεση. Κάλεσε πολεμικό συμβούλιο και κατόπιν έβγαλε λόγο. Δήλωσε με όρκο στους στρατιώτες του πως ο ίδιος ήθελε μόνο τα τείχη και τα οικοδομήματα της πόλης και πώς άφηνε σ' αυτούς όλα τα υπόλοιπα. Υπογράμμισε πως υπάρχουν θησαυροί μέσα στα ανάκτορα και κυρίως στις εκκλησίες. Επίσης πως θα επωφεληθούν από τον εξανδραποδισμό των κατοίκων ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν πολλές νέες γυναίκες. Τους εξήγησε πως η κατάληψη της Πόλης είχε τεράστια σημασία για το μέλλον του οθωμανικού κράτους. Τόνισε με ιδιαίτερη έμφαση πως τα οχυρωματικά έργα έχουν σχεδόν καταστραφεί και πως ο τελικός αγώνας θα ήταν εύκολος. Υποσχέθηκε προαγωγές σ' αυτούς που θα διακρίνονταν στον πόλεμο. Τέλος διέταξε νηστεία και προσευχή.

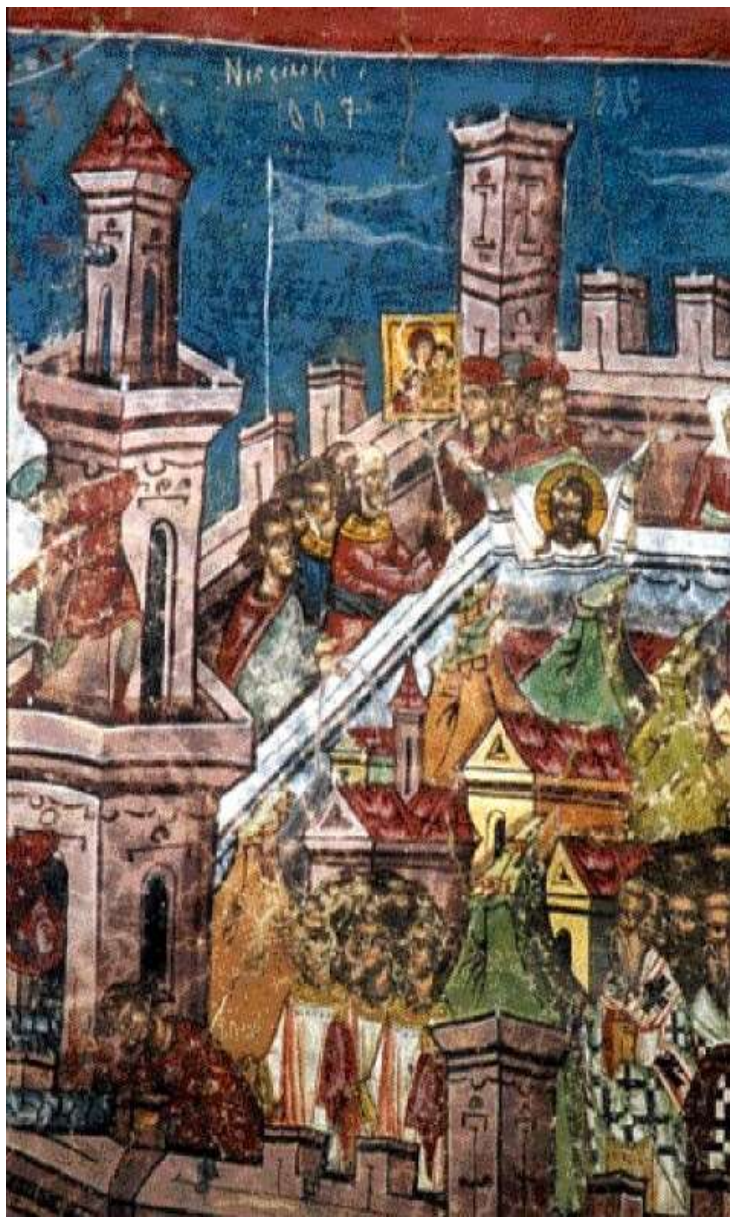
Κυριακή, 27 Μαΐου 1453

Την Κυριακή 27 Μαΐου ο βομβαρδισμός άρχισε με ιδιαίτερη ένταση, και εναντίον των χερσαίων τειχών αλλά και εναντίον του τείχους του Κερατίου, στο οποίο οι Οθωμανοί έβαλλαν από τα πλοία τους. Όλος ο λαός της Κων/πόλεως μετέφερε υλικά για να επισκευασθούν οι ρωγμές, που πλήθαιναν από στιγμή σε στιγμή.

► Η τελευταία πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, γαλλική μινιατούρα της εποχής, 15ος αιώνας <http://el.wikipedia.org/wiki>

28 Μαΐου 1453

Στις 28 Μαΐου οι Οθωμανοί άρχισαν να μεταφέρουν κοντά στα τείχη σκάλες και προκαλύμματα για την έφοδο.

Μέσα στην Κωνσταντινούπολη ετοιμάσθηκε με έξαψη η άμυνα. Ταυτόχρονα ο κόσμος προσευχόταν και έγιναν λιτανείες με περιφορές εικόνων κοντά στα καταστραμμένα τείχη. Ο Κωνσταντίνος προσφώνησε τους άνδρες του. Τούς κάλεσε να υπερασπίσουν με τη ζωή τους την πίστη τους, την πατρίδα τους, τον βασιλιά τους και τις οικογένειες τους. Επίσης εμπύχωσε τους Γενουάτες και τους Βενετούς πολεμιστές.

Το βράδυ έγινε κατανυκτική λειτουργία στην Αγία Σοφία – που έμελλε να είναι η τελευταία – μπροστά σε μεγάλο πλήθος. Κατόπιν ο Αυτοκράτορας και όλοι οι στρατιώτες γύρισαν στα τείχη και πήρε ο καθένας τη θέση του.

▲ Μοναστήρι στη Ρουμανία - οι υπερασπιστές της Κων/πολης περιφέρουν ιερές εικόνες.
http://www.vloras.gr/Philologia/History/Byzantine/11_15/2003_05_25_Vima_1453_Maxi.htm

29 Μαΐου 1453

Τα ξημερώματα της Τρίτης, 29 Μαΐου, άρχισε η επίθεση σε πολλά μέρη των τειχών. Αλλά οι Οθωμανοί έριξαν το βάρος στην περιοχή της πύλης του Αγίου Ρωμανού, όπου το τείχος ήταν σχεδόν καταστραμμένο και οι πύργοι είχαν καταπέσει. **Μια πρώτη έφοδο** εκεί, καθώς και μια **δεύτερη** αποκρούσθηκαν ύστερα από μάχες σώμα προς σώμα στις οποίες ήταν παρόντες ο Ιουστινιάνης και ο Κωνσταντίνος.

◀ Στις 29 Μαΐου 1453 άρχισε η μεγάλη επίθεση. Το μεγάλο κανόνι προκάλεσε ρήγμα στον πύργο του Αγίου Ρωμανού και χιλιάδες Οθωμανοί όρμησαν στην τάφρο και στα τείχη.

<https://taxidistignosi.wordpress.com>

Τότε ο Μωάμεθ διέταξε να προχωρήσουν νέα τάγματα, που ως τότε δεν είχαν πάρει μέρος στη μάχη κι άρχισε **τρίτη**, σφοδρότερη **έφοδος**.

Τραυματισμός Ιουστινιάνη

Οι δυνάμεις των πολιορκημένων είχαν εξαντληθεί. Ο Ιουστινιάνης τραυματίστηκε και εγκαταλείποντας τη θέση του κατέφυγε στο Γαλατά. Η αποχώρηση του προκάλεσε **σύγχυση** και οι Οθωμανοί άρχισαν να **εισβάλλουν** στην πόλη κατά μάζες ανάμεσα από τα ερείπια του τείχους

ή πόλις έάλω = η πόλη κυριεύτηκε.

Ακολούθησε η τελική αντίσταση, κατά την οποία ο Κωνσταντίνος έπεσε πολεμώντας ως απλός στρατιώτης. Οι υπερασπιστές επέδειξαν πρωτοφανή ηρωισμό κι αξιοσημείωτη αξιοπρέπεια και αγωνίστηκαν ως το τέλος, ένα τέλος αντάξιο της υπερχιλιετούς ιστορίας της αυτοκρατορίας.

Νωρίς το πρωί η χιλιόχρονη βυζαντινή αυτοκρατορία είχε καταλυθεί.

▲ Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τον Θεόφιλο Χατζημιχαήλ
<http://greekworldhistory.blogspot.gr/2014/04/1453-b.html>

Όπως προέβλεπε ο
θρησκευτικός νόμος, η
Πόλη παραδόθηκε στους
μαχητές για τρεις
ολόκληρες μέρες. Αφού
έσφαξαν τους
υπερασπιστές της πόλης, οι
Οθωμανοί όρμησαν στη
ληηλασία και τον
εξανδραποδισμό. Σε λίγες
ώρες ανάκτορα, πλούσια ή
φτωχικά σπίτια, δημόσια
ιδρύματα, μοναστήρια και
εκκλησίες είχαν
απογυμνωθεί και είχαν
μείνει μόνο οι τοίχοι τους.
Οι στρατιώτες έσερναν σ
τους δρόμους δεμένους για
να τους πουλήσουν
σκλάβους «άνδρας,
γυναίκας, παιδιάς,
πρεσβύτας, νέους, ιερείς,
μοναχούς, πάσαν ηλικίαν
και τάξιν απλώς».

Φανατικοί μουσουλμάνοι γκρέμιζαν τις άγιες τράπεζες των εκκλησιών και σκόρπιζαν τα αγία λείψανα στους δρόμους. Άλλοι έκαιγαν εικόνες και χειρόγραφα. Όσοι ήξεραν την αξία τους, τα άρπαζαν για να τα πουλήσουν αργότερα. Μόνο λίγοι Κωνσταντινουπολίτες σώθηκαν, που κατόρθωσαν να μπουν στα πλοία, στον Κεράτιο. Μερικά πλοία μπόρεσαν να ξεκινήσουν ανενόχλητα, γιατί τα πληρώματα του οθωμανικού στόλου είχαν εγκαταλείψει τις θέσεις τους για να πάρουν μέρος στη ληηλασία

"Εάλω η Πόλις..."

Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, "Απόδειξις ιστοριών"

.... Οι Έλληνες μόλις διέτρεξε η φήμη πως έπεσε η Πόλη, άλλοι άρχισαν να τρέχουν προς το λιμάνι στα πλοία των Βενετσιάνων και των Γενοβέζων και καθώς ορμούσαν πολλοί πάνω στα πλοία βιαστικά και με ακαταστασία χάνονταν, γιατί βούλιαζαν τα πλοία. Και έγινε εκείνο που συνήθως γίνεται σε τέτοιες καταστάσεις. Με θόρυβο, φωνές και χωρίς καμιά τάξη έτρεχαν να σωθεί ο καθένας μέσα σε σύγχυση...

.... Ένα μεγάλο πλήθος άνδρες και γυναίκες, που όλο και μεγάλωνε από τους κυνηγημένους, στράφηκε προς τον πιο μεγάλο ναό της Πόλης, που ονομάζεται Αγία Σοφία. Μαζεύτηκαν εδώ άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Σε λίγο όμως πιάστηκαν από τους Τούρκους χωρίς αντίσταση. Πολλοί άνδρες σκοτώθηκαν μέσα στο ναό από τους Τούρκους. Άλλοι πάλι σ' άλλα μέρη της Πόλης πήραν τους δρόμους χωρίς να ξέρουν για που. Σε λίγο άλλοι σκοτώθηκαν, άλλοι πιάστηκαν και πολλοί όμως από τους Έλληνες φάνηκαν γενναίοι° αντιστάθηκαν και σκοτώθηκαν, για να μη δουν τις γυναίκες και τα παιδιά τους σκλάβους.

Σε όλη την Πόλη τίποτε άλλο δεν έβλεπες παρά αυτούς που σκότωναν και αυτούς που σκοτώνονταν° αυτούς που κυνηγούσαν και κείνους που έφευγαν".

► Η Πύλη του
Χαρίσιου από
την οποία
μπήκε στην
Κων/πολη ο
Μωάμεθ Β΄ ο
Πορθητής
όπως είναι
σήμερα.
Υπάρχει στα
δεξιά
μαρμάρινη επι-
γραφή που
υπενθυμίζει το
γεγονός.
<http://el.wikipedia.org/>

ΛΕΗΛΑΣΙΑ

Σύμφωνα με το βυζαντινό ιστορικό **Κριτόβουλο**:

Τρέχουν [οι Οθωμανοί στρατιώτες], άλλοι στα σπίτια των πλούσιων [...] για να αρπάξουν [...], άλλοι για να λεηλατήσουν τις εκκλησίες και άλλοι στα σπίτια των απλών ανθρώπων [...] λεηλατώντας [...], σκοτώνοντας, βρίζοντας, παίρνοντας αιχμαλώτους άντρες, γυναίκες, παιδιά, γέρους, νέους, ιερείς, μοναχούς, με απλά λόγια ανθρώπους κάθε κατηγορίας και

κάθε ηλικίας [...]. Και πώς να μην αναφέρει κανείς την αρπαγή και τη λεηλασία που έγινε στις εκκλησίες; Έριχναν κάτω εικόνες [...], έπαιρναν τα στολίδια τους και άλλες τις έκαιγαν, ενώ άλλες τις έριχναν στους δρόμους, αφού τις έσπαγαν σε μικρά κομμάτια [...].

Και από τα ιερά

βιβλία [...] αλλά και από τα βιβλία που δεν ήταν θρησκευτικά, [...], άλλα τα έκαιγαν, άλλα τα ποδοπατούσαν [...], αλλά τα περισσότερα [...] τα πουλούσαν [...]. Και ακόμη γκρέμιζαν από τη βάση τους τις Άγιες Τράπεζες και [...] έσκαβαν στα δάπεδα των εκκλησιών για να βρουν

χρυσάφι [...]. Έτσι, όλος ο [οθωμανικός] στρατός [...] άδειασε και ερήμωσε ολόκληρη την πόλη [...]. Έμειναν μόνο άδεια σπίτια, που προκαλούσαν μεγάλο φόβο σ' όσους τα έβλεπαν, γιατί υπήρχε ερημιά.

Κριτόβουλος, Ιστορία, δεύτερο μισό 15ου αιώνα

Από την πρώτη κιόλας μέρα ο **Μωάμεθ** μπήκε με πομπή στην κατακτημένη πόλη, προσευχήθηκε στην Αγια Σοφία και ανήγγειλε ότι εφεξής πρωτεύουσά του θα είναι η Πόλη.

◀ *Η είσοδος του Μωάμεθ Β' στην Κωνσταντινούπολη (πίνακας του Jean-Joseph Benjamin-Constant, 19ος αιώνας)*

Σύμφωνα πάλι με τον Οθωμανό χρονογράφο Ασίκ πασαζαντέ:

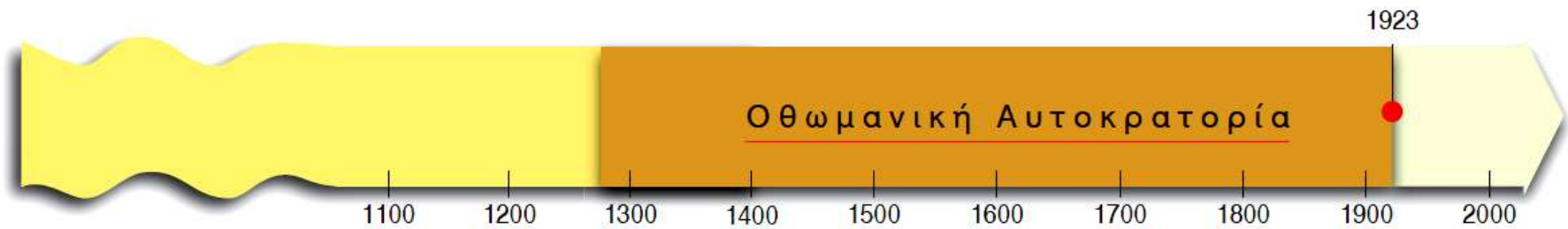
Προχώρησε [ο Μωάμεθ Β΄] ενάντια στην πόλη των Ρωμαίων, την οποία πολιόρκησε από στεριά και θάλασσα. [...]. Πολέμησαν για πενήντα μέρες και νύχτες. Τότε ο [...] σουλτάνος μας υποσχέθηκε στους πολεμιστές του λεηλασία και έτσι την πεντηκοστή πρώτη μέρα κατέλαβαν το κάστρο και κυρίευσαν τη σπουδαία Κωνσταντινούπολη. Έγινε άφθονη λεηλασία, και οι πολεμιστές, που ήταν πάνω από 200.000, πήραν πάρα πολλά λάφυρα. Βρέθηκε στην πόλη άφθονο χρυσάφι, αρκετό ασήμι και πάρα πολλοί πολύτιμοι λίθοι, κοσμήματα, και άλλα πολύτιμα αντικείμενα. Αιχμαλωτίστηκαν οι κάτοικοι της πόλης και σκοτώθηκε ο αυτοκράτοράς της με τους αξιωματούχους του.

Ασίκ πασαζαντέ, Ιστορία της δυναστείας του Οσμάν, αρχές 16ου αιώνα. Μετάφραση: Α. Παπάζογλου

Ο Κριτόβουλος περιγράφει με τα παρακάτω λόγια την αντίδραση του Οθωμανού σουλτάνου όταν μπήκε στην Κωνσταντινούπολη μετά τη λεηλασία: [Ο σουλτάνος] μπήκε στην Πόλη και πρόσεξε πόσο μεγάλη ήταν και τη θέση της. [Είδε ακόμη] πόσο λαμπρά ωραία, πολλά και μεγάλα ήταν [...] τα δημόσια κτίρια, οι εκκλησίες και τα [...] σπίτια, τόσο τα απλά όσο και αυτά που ανήκαν σ' αυτούς που είχαν εξουσία. [Επίσης είδε] τη θέση του λιμανιού και των ταρσανάδων [...]. Είδε όμως και πόσο πολλοί ήταν οι νεκροί και τα σπίτια έρημα και όλη την καταστροφή. Και αμέσως λυπήθηκε και μετάνιωσε για την [...] αρπαγή και δάκρυσε και είπε αναστενάζοντας [...]: «Τι πόλη αφήσαμε στην αρπαγή και την ερήμωση».

Κριτόβουλος, Ιστορία, δεύτερο μισό 15ου αιώνα

Β. ΟΙ ΣΥΝΕΤΗΕΙΕΣ

Συνέπειες στην ψυχολογία των Ελλήνων

- Η Άλωση αρχικά τραυμάτισε την περηφάνεια των Ελλήνων
- Θρήνος σε όλους τους τόνους
- Διαμόρφωση ελπίδας για ανασύσταση του Γένους

Έλληνες Λόγιοι στη Δύση

- Το πνεύμα του Βυζαντίου μεταφέρθηκε από τους λογίους του στη Δύση.

Ανακαλύψεις

- Οι Οθωμανοί έκλεισαν τους δρόμους της Ανατολής. ➔
- Ωθώντας τους Ευρωπαίους στις μεγάλες γεωγραφικές ανακαλύψεις.

Η Άλωση του 1453 είχε τεράστια συμβολική σημασία για όλους τους ορθόδοξους πληθυσμούς και για τη δυτική Ευρώπη. Θεωρήθηκε **μεγάλο κακό** και **συμφορά** γιατί:

Ο βυζαντινός αυτοκράτορας ήταν πολύ σημαντικός για όλους τους ορθοδόξους.

Η Κωνσταντινούπολη ήταν ένα σύμβολο: ήταν η δεύτερη Ρώμη και πρωτεύουσα σε ένα κράτος που προστάτευε την ορθοδοξία.

Πολλά κράτη στη δυτική Ευρώπη φοβήθηκαν ότι μια νέα ισχυρή αυτοκρατορία, η Οθωμανική, θα μπορούσε να απειλήσει τα ίδια, αλλά και τα συμφέροντά τους στην ανατολική Μεσόγειο και τη Βαλκανική χερσόνησο.

◀ Μικρογραφία με τον Οθωμανό σουλτάνο Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή στον Ιππόδρομο της Κων/πολης. 16ος αιώνας, Μουσείο του Παλατιού Τόπκαπι.

Κωνσταντῖνος Καρυωτάκης - Μαρμαρωμένε Βασιλιᾷ

Καὶ ρίχτηκε μὲ τ' ἄτι του μὲς στῶν ἐχθρῶν τὰ πλήθια,
τὸ πύρινο τὸ βλέμμα του σκορποῦσε τὴν τρομάρα,
καὶ τὸ σπαθί του τὴ θανή. Στὰ χάλκινά του στήθια,
ἐξέσπασε ἡ ὄργητα σὲ βροντερὴ κατάρρα.

Ἐθόλωσαν τὰ μάτια του. Τ' ἀγνὸ τὸ μέτωπό του,
θαρρεῖς ὁ φωτοστέφανος τῆς Δόξας τ' ἀγκαλιάζει.
Κι ἔπεσε χάμου ὁ Τρανός! Θρηνῆστε τὸ χαμό του.
Μά, μὴ! Σὲ τέτοιο θάνατο ὁ θρῆνος δὲν ταιριάζει.

Κι ἔπεσε χάμου ὁ Τρανός! Κυλίστηκε στὸ χῶμα,
ἓνας Τιτᾶν π' ἀκόμα χτὲς ἐστόλιζ' ἓνα θρόνο,
κι ἐσφάλισε - οἰμένανε! - γιὰ πάντ' αὐτὸ τὸ στόμα,
ποὺ κάθε πίκρα ρούφαγε κι ἔχυν' ἐλπίδες μόνο,

Μαρμαρωμένε Βασιλιά, πολὺ δὲ θὰ προσμένεις.
Ἕνα πρωὶ ἀπ' τὰ νερὰ τοῦ Βόσπορου κεῖ πέρα
θὲ νὰ προβάλει λαμπερός, μιᾶς Λευτεριᾶς χαμένης,
ὁ ἀσημένιος ἥλιος. ὦ, δοξασμένη μέρα!

III

Τώρα καθὼς τοῦ ἥλιου ἡ φτερωτὴ ὀλοένα γυρνοῦσε καὶ πιὸ γρήγο-
ρα οἱ αὐλὲς βουτοῦσαν μέσα στὸ χειμῶνα κι ἔβγαιναν πάλι κατὰ-
κόκκινες ἀπ' τὰ γεράνια

Κι οἱ μικροὶ δροσεροὶ τροῦλοι ὅμοια μέδουσες γαλάζιες ἔφταναν κά-
θε φορὰ καὶ πιὸ ψηλὰ στ' ἀσήμια ποὺ τὰ ψιλοδούλευε ὁ ἀγέρας
γι' ἄλλων καιρῶν πιὸ μακρινῶν τὸ εἰκόνισμα

Κόρες παρθένες φέγγοντας ἡ ἀγκαλιὰ τοὺς ἓνα θερινὸ ξημέρωμα
φρέσκα βαγιόφυλλα καὶ τῆς μυρσίνης τῆς ξεριζωμένης τῶν βυθῶν
σταλάζοντας ἰώδιο τὰ κλωνάρια

Τοῦ ἔφερναν Ἐνῶ κάτω ἀπ' τὰ πόδια του ἄκουγε στὴ μεγάλη κά-
ταβόθρα νὰ καταποντίζονται πλῶρες μαύρων караβιών τ' ἀρχαῖα
καὶ καπνισμένα ξύλα ὅθε μὲ στυλωμένο μάτι ὀρθὲς ἀκόμη Θεό-
μήτορες ἐπιτιμούσανε

Ἀναποδογυρισμένα στὶς χωματερὲς ἀλόγατα σωρὸς τὰ χτίσματα
μικρὰ μεγάλα θρουβαλιασμὸς καὶ σκόνης ἄναμμα μὲς στὸν ἀέρα
Πάντοτε μὲ μιὰ λέξη μὲς στὰ δόντια του ἄσπαστη κειτάμενος

Αὐτὸς
ὁ τελευταῖος Ἕλληνας!

Ὁ μαρμαρωμένος Βασιλιᾶς (νεότερο τραγούδι)

Ἔστειλα δυὸ πουλιὰ στὴν κόκκινη μηλιὰ ποὺ λένε τὰ γραμμένα
τὸνα σκοτώθηκε, τ' ἄλλο λαβώθηκε δὲ γύρισε κανένα.
Γιὰ τὸ μαρμαρωμένο βασιλιὰ οὔτε φωνή, οὔτε λαλιά,
τὸν τραγουδάει τώρα στὰ παιδιὰ, σὰν παραμύθι ἢ γιαγιά.

Ἔστειλα δυὸ πουλιὰ στὴν κόκκινη μηλιὰ δυὸ πετροχελιδόνια,
μὰ κεῖ ἐμμείνανε κι ὄνειρο γίνανε σὲ δακρυσμένα χρόνια.
Γιὰ τὸ μαρμαρωμένο βασιλιὰ οὔτε φωνή, οὔτε λαλιά,
τὸν τραγουδάει τώρα στὰ παιδιὰ, σὰν παραμύθι ἢ γιαγιά.

*Πάψτε παπάδες τα χαρτιά και κλείστε τα βαγγέλια
πήραν την Πόλη, πήρανε, πήραν τη Σαλονίκη
πήραν και τη Αγια-Σοφιά, το μέγα μοναστήρι.
Δημοτικό τραγούδι, δεύτερο μισό 15ου – 16ου αιώνας*

◀ Μικρογραφία με μέλος από την οικογένεια των Παλαιολόγων. Οι ορθόδοξοι πίστευαν σε πολλές «προφητείες». Από τις πιο γνωστές ήταν αυτή για το «μαρμαρωμένο βασιλιά». Η προφητεία έλεγε πως ο τελευταίος βυζαντινός αυτοκράτορας, ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, δε σκοτώθηκε στην Άλωση της Κων/πολης. Ο τοίχος στο Ιερό της Αγίας Σοφίας άνοιξε και ο αυτοκράτορας μπήκε μέσα. Από τότε περιμένει ακίνητος («μαρμαρωμένος») τη μέρα που θα βγει για να διώξει τους Οθωμανούς. 16ος αιώνας, Στοκχόλμη, (Σουηδία), Βασιλική Βιβλιοθήκη.

Γ. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η βυζαντινή ιδεολογία: επηρέασε την ιδεολογία του Μοσχοβίτικου κράτους και τους βαλκανικούς λαούς

Οι Ρώσοι:

1. Θεώρησαν ότι ήταν οι μοναδικοί κληρονόμοι της βυζαντινής πνευματικής και πολιτικής παράδοσης

2. και διατύπωσαν στις αρχές του 16ου αι. τη θεωρία ότι η Μόσχα ήταν η **Τρίτη Ρώμη**,

3. η πόλη που έμελλε να ανασυστήσει τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Ορθόδοξοι βαλκανικοί λαοί:

➔ επηρεάστηκαν βαθιά από το βυζαντινό πολιτισμό,

➔ ενώ η Ορθοδοξία συνέβαλε στη διατήρηση της πνευματικής τους ταυτότητας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Τρίτη Ρώμη: Πρώτη Ρώμη ήταν η γνωστή ιταλική πόλη, κοιτίδα και πρωτεύουσα των Ρωμαίων. Η Κωνσταντινούπολη, όταν το 330 μ.Χ. έγινε πρωτεύουσα του ρωμαϊκού κράτους και ονομάστηκε και Δεύτερη Ρώμη. Τρίτη Ρώμη, από τους Ορθόδοξους φυσικά, ονομάστηκε -μετά την Άλωση της Πόλης- η Μόσχα. Μια ρωσική πηγή της εποχής αναφέρει: «Δύο πόλεις με το όνομα Ρώμη έπεσαν. Η Τρίτη υπάρχει ακόμα, ενώ δεν πρόκειται να υπάρξει τέταρτη».

«Πέρα από τις σημερινές πολιτικές της διαιρέσεις, η Μεσόγειος είναι τρεις πολιτισμικές κοινότητες, τρεις τεράστιοι και ανθεκτικοί πολιτισμοί, τρεις θεμελιώδεις τρόποι να σκέφτεται κανείς, να πιστεύει, να τρώει, να πίνει, να ζει... Αληθινά, τρία τέρατα πάντοτε έτοιμα να δείξουν τα δόντια τους, τρία πρόσωπα με ατέλειωτο πεπρωμένο, εκεί πάντα, τουλάχιστον από αιώνες και για αιώνες. Τα όρια των πολιτισμών παραβαίνουν τα όρια των κρατών, που είναι γι' αυτούς σαν ρούχα παλιάτσου, και τόσο ελαφριά! Τρεις πολιτισμοί: πρώτα απ' όλα η Δύση, ίσως θα 'ταν καλύτερα να πούμε η χριστιανοσύνη, παλιά λέξη υπερβολικά φορτισμένη με νόημα. Ίσως θα 'ταν καλύτερα να πούμε η Ρωμαιοσύνη: η Ρώμη ήταν και παραμένει το κέντρο του παλιού λατινικού και μετά καθολικού σύμπαντος... Το δεύτερο σύμπαν είναι το Ισλάμ... Σήμερα ο τρίτος πρωταγωνιστής δεν αποκαλύπτει αμέσως το πρόσωπό του. Είναι το ελληνικό σύμπαν, το ορθόδοξο σύμπαν. Τουλάχιστον όλη η σημερινή Χερσόνησος των Βαλκανίων, η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Γιουγκοσλαβία σχεδόν ολόκληρη, η ίδια η Ελλάδα, γεμάτη αναμνήσεις, όπου η αρχαία Ελλάς ανακαλείται και μοιάζει να ξαναζεί· και επιπλέον αναμφισβήτητα η τεράστια ορθόδοξη Ρωσία. Αλλά ποιο κέντρο να του αναγνωρίσει κανείς; Την Κωνσταντινούπολη, θα πείτε, τη δεύτερη Ρώμη, με την Αγία Σοφία στην καρδιά της. Αλλά η Κωνσταντινούπολη είναι από το 1453 η Ισταμπούλ, η πρωτεύουσα της Τουρκίας. Το τουρκικό Ισλάμ κράτησε ένα κομμάτι του από την Ευρώπη, αφού κατείχε ολόκληρη τη χερσόνησο των Βαλκανίων την εποχή του μεγαλείου του. Κάποιο άλλο κέντρο έπαιξε σίγουρα το ρόλο του, η Μόσχα, η Τρίτη Ρώμη... Αλλά και αυτή έπαψε να είναι ο ακτινοβόλος πόλος της ορθοδοξίας. Ο σημερινός ορθόδοξος κόσμος είναι άραγε ένας κόσμος χωρίς πατέρα;»

F. Braudel, Η Μεσόγειος, ο χώρος και η ιστορία, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1990, σσ. 143-5

→ Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία **διέσωσε τον ευρωπαϊκό πολιτισμό** από την απειλή των αραβικών κατακτήσεων κατά τον 7ο και 8ο αι.

2.29

Οι αραβικές κατακτήσεις

▲ Μέσα σε 120 περίπου χρόνια (634–750) οι Άραβες μουσουλμάνοι κατέκτησαν μεγάλες περιοχές από την Ιβηρική χερσόνησο μέχρι την κεντρική Ασία και τις Ινδίες και δημιούργησαν το Αραβοϊσλαμικό Χαλιφάτο. Ο στρατός του Βασιλείου των Φράγκων σταμάτησε τους Άραβες στη σημερινή κεντρική Γαλλία και ο στρατός του βυζαντινού αυτοκράτορα κατάφερε να κρατήσει τη Μικρά Ασία. http://museedcsg/docs/ιστορ/Β/02_ΚΕΦΑΛΑΙΟ_B.pdf

Συνολικά η συνεισφορά του Βυζαντίου στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμό ήταν πολύ σημαντική.

ΤΕΧΝΗ	ΚΛΑΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΑ ΕΙΔΗ – ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ – ΜΟΝΑΣΤΙΣΜΟΣ
Ανέπτυξε μεγάλη- πρωτότυπη τέχνη : επηρέασε Ανατολή και Δύση. Εκτός του σλαβικού κόσμου, παραδείγματα αποτελούν η ιταλική προ-αναγεννησιακή τέχνη και η οθωμανική αρχιτεκτονική .	Το Βυζάντιο διαφύλαξε, καλλιέργησε και μετέδωσε στην Ευρώπη την κλασική κληρονομιά , στην οποία ανήκει και η ρωμαϊκή νομική παράδοση .	1. Ανέπτυξε νέα γραμματειακά είδη (χρονογραφία – λειτουργική ποίηση), 2. τις θετικές επιστήμες (αστρονομία – μαθηματικά). 3. τελειοποίησε την οργάνωση των κρατικών υπηρεσιών,	Συνέβαλε στη διαμόρφωση: 1. της θρησκευτικής μουσικής , 2. του μοναστισμού , 3. των ουμανιστικών αθροιστικών σπουδών και άλλων εκφάνσεων του πολιτισμού στη δυτική Ευρώπη.